

Lühiülevaade osoonikihti kahandavatele ainetele kehtivatest nõuetest ainegruppide kaupa

CFC-d (nt R-12) KÕRGE ODP (osoonikihti kahandav potentsiaal) Täpne CFC-de loetelu asub EÜ määruse (EÜ) 1005/2009 lisas 1 (I ja II rühm) Levinumad CFC-d püsivad atmosfääris ca 100 aastat	Tegemist on külmaseadmetes kasutatavate esimese generatsiooni osoonikihti kahandavate ainete. CFC-de tootmine ja kasutamine on Eestis keelatud 1. jaanuarist 2000. CFC-de ja neid sisaldavate toodete import Eestisse on olnud keelatud 1. jaanuarist 2002 (Vabariigi Valitsuse 6. mai 1999.a määrus nr 146). Kui mõni vana seade veel alles on, siis peab see olema kantud FOKA registrisse. Lekkekontroll ja käitlemistoimingud peavad olema registreeritud FOKA registris. Kuna aga CFC-d pole kaua kättesaadavad olnud ja pole tõenäoline, et seadmed üldse ei leki, siis tekib õigustatud küsimus, kuidas need seadmed praeguse ajani veel töös on. CFC-sid ja neid sisaldavaid külmaaineid käitlevad isikud peavad olema pädevad vastavalt keskkonnaministri 2. mai 2013. a määrusele nr 13 „Osoonikihti kahandavaid aineid sisaldavate või nendel ainetel põhinevate toodete, seadmete või mahutite käitlemisega tegeleva isiku pädevusnõuded“. Osoonikihti kahandavaid aineid ja neid sisaldavaid seadmeid võivad käidelda ka Eestis 2010. a detsembrist antud F-gaaside kutsetunnistuste omanikud. Osoonikihti kahandavate ainetele on lubatud teha samasuguseid käitlemistoimingud ja sama ainekogusega nagu F-gaaside puhul (märgitud kutsetunnistuse õiendile). CFC-sid sisaldavad seadmed ja mahutid peavad olema märgistatud vastavalt kehtivale korrale (kasutada tuleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1272/2008 I lisas osoonikihile ohtlike ainete ja segude jaoks sätestatud märgistuselemente).
HCFC-d (nt R-22) MADALI ODP Täpne HCFC-de loetelu asub EÜ määruse (EÜ) 1005/2009 lisas 1 (VIII rühm) Erinevate HCFC-sid sisaldavate külmaainete segude loetelu asub lisas 1 Püsivad atmosfääris olenevalt aine tüübist kuni 20 aastat.	HCFC-d on järgmise generatsiooni osoonikihti kahandavad ained, mis on väiksema ODP-ga ja asendasid CFC-d. HCFC-d lagunevad tunduvalt kergemini kui CFC-d. Kuigi HCFC-d on osoonikihile tunduvalt ohutumad kui CFC-d aitavad ka nemad kaasa osoonikihhi kahanemisele ja on seetõttu vaheetapil kasutusel üleminekuainena. Külmaainena HCFC-de tootmine ja HCFC-de ning neid sisaldavate seadmete tootmine ja turustamine on Eesti olnud piiratud või keelatud 1. jaanuarist 2004 (päevast, mil Eestis jõustus Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 2037/2000 osoonikihti kahandavate ainete kohta). HCFC-de kasutamisele kehtestati (EÜ) nr 2037/2000 artikliga 5 väga detailsed piirangud ning erinevatel kasutuseladel ning nende alamgruppides olid erinevad keeldude tähtajad. 1. maist 2004 on olnud keelatud HCFC-de kasutamine aerosoolides ja lahustina. Külmaainena HCFC-de kasutamine (aine lisamine hoolduse käigus) on olnud keelatud pärast 1995. a toodetud otseaurustumisega süsteemides, kodukülmikutes ja sügavkülmaseadmetes, mootorsõidukite, traktorite ja kaubikute ja järelhaagistes kliimaseadmetesse (v.a militaarkasutused, kus keeld jõustus 31. detsembril 2008. a); pärast 1997. a toodetud raudteetranspordi kliimaseadmetesse, pärast 1997. a ehitatud külmaladude jahutusseadmetesse, üle 150 kw võimsusega jahutusseadmetesse, samuti kõikidesse teistesse pärast 31. detsembrist 2000 toodetud jahutus- ja kliimaseadmetesse (v.a pärast 30. juunit 2002 toodetud kliimaseadmed, mille võimsus on väiksem kui 100 kW) ja pärast 2003. a toodetud kliimaseadmed/soojuspumpad.

	1. jaanuarist 2010. a on olnud keelatud tehasepuhtusega HCFC-de lisamine olemasolevatesse seadmetesse. 1. jaanuarist 2015 on keelatud HCFC-de grupp kuuluvate ainete lisamine olemasolevatesse seadmetesse. Enne HCFC-de impordikeelu jõustumist 1. mail 2004 aastal imporditi Eestisse ca 20-25 tonni erinevaid HCFC-sid aastas. HCFC-sid käitlevad isikud peavad olema pädevalt vastavalt keskkonnaministri 2. mai 2013. a määrusele nr 13 „Osoonikihti kahandavaid aineid sisaldavate või nendel ainetel põhinevate toodete, seadmete või mahutite käitlemisega tegeleva isiku pädevusnõuded“. OKA-del põhinevaid külmaaineid ja -seadmeid võivad käidelda ka Eestis 2010. a detsembrist antud F-gaaside kutsetunnistuste omanikud. OKA-dega on lubatud teha samasuguseid käitlemistoiimingud ja sama ainekogusega nagu F-gaaside puhul (määratud kutsetunnistuse õiendile). Seadmed ja mahutid peavad olema märgistatud vastavalt kehtivale 1005/2009 artiklile 11 (taastatud HCFC mahutite ja taastatud HCFC-d sisaldavate seadmete märgistamise nõuded). Mahutite märgistusel tuleb kasutada määruse 1272/2008 I lisa osoonikihile ohtlike ainete ja segude jaoks sätestatud märgistuselemente. Ühekordselt kasutatavate mahutite kasutamine on keelatud. Muud kasutusala 1. maist 2004 on olnud keelatud HCFC-de kasutamine aerosoolides ja lahustina, tuletõrjes, vahude tootmises ja kõikides teistes võimalikes rakendustes. Erandid Euroopa Komisjon võib liikmesriigi pädeva asutuse taotlusel anda ajutise vabastuse, et võimaldada HCFC-de ning kõnealuseid aineid sisaldavate toodete ja kõnealustel ainetel põhinevate seadmete kasutamist ja turuleviimist, kui tõendatakse, et teatavaks konkreetseks otstarbeks ei ole kättesaadavaid tehniliselt ja majanduslikult otstarbekaid asendusaineid või tehnoloogiaid või neid ei saa kasutada. Kõnealust vabastust ei anta kauemaks kui 31. detsembrini 2019. Selliseid erandeid ei ole Euroopas antud palju ja Eesti ettevõtetel selliseid erandeid ei ole antud.
Haloonid (1301, 2402, 1211) VÄGA KÕRGE ODP 1005/2009 I lisa III rühm Haloonid püsivad atmosfääris olenevalt tüübist 20–85 aastat.	Haloonide ja neid sisaldavate toodete import on olnud keelatud 1. jaanuarist 2002. Turuleviimine ja kasutamine lubatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) 1005/2009 osoonikihti kahandavate ainete kohta lisa VI lubatud kasutustel. Eestis on selleks õhusõidukitel paiknevad tuletõrjeseadmed ja käsikustutid ning Eesti Kaitseväge tehnikal paiknevad haloonpõhised tuletõrjeseadmed ja käsikustutid. Haloone võivad turule viia üksnes ettevõtjad, kellel on Keskkonnaministeeriumi luba säilitada haloone kriitiliseks kasutuseks. Selline luba on hetkel ainult Eesti Keskkonnauuringute Keskuse juures paikneval OKA-de riiklikul käitlemiskeskusel/haloonipangal, kus hoiustatakse Eesti Vabariigi kriitiliste haloonide varu.

CCl₄, 1,1,1 triklooretaan KÕRGE ODP 1005/2009 lisa 1 rühmad IV ja V CCl₄ püsib atmosfääris ca 40 aastat ja 1,1,1 triklooretaan 5 aastat	Ained, mida kasutatakse peamiselt lahustina. Lubatud sellistel kasutuseladel, kus puudub alternatiiv. Osoonikihti kahandavate ainete laborikasutuse reeglid on kirjas Euroopa Komisjoni juhendmaterjalis "<u>Osoonikihti kahandavate ainete litsentsimise juhend X osa</u>" "<u>Laborid ning laboris ja analüüside tegemisel kasutatavate OKA-de tarnijad</u>" http://www.envir.ee/sites/default/files/osoonikihtikahandavateainetelitsentsimisejuhend.pdf Kõnealune materjal toob välja ka meetodid, kus osoonikihti kahandavate ainete kasutamine on kindlalt keelatud näiteks süsivesinike, õlide ja määrete sisalduse määramine vees, pinnases, õhus või jäätmetes (täpsemalt punktis 2.3). Keelatud on igasugune selline laboratoorne või analüütiline kasutus, millel on olemas tehniliselt või majanduslikult otstarbekam alternatiiv Osoonikihti kahandavaid aineid kasutavad laborid ja ainete edasimüüjad peavad olema registreeritud Euroopa Komisjoni juures (vastavas andmebaasis) ja omama komisjonilt saadud ID numbrit. Laborikasutuses olevad OKA-de mahutid peavad olema märgistatud kontrollitavaid aineid, mis on toodetud või turule viidud kasutamiseks olulise kasutuse tarbeks laboris ja analüüside tegemisel, tohib kasutada ainult nimetatud otstarbeks. Selliseid aineid sisaldavatel mahutitel tuleb alates 1. juulist 2010 selgelt märkida, et ainet võib kasutada üksnes laboris ja analüüside tegemisel.
Metüülbromiid KÕRGE ODP 1005/2009 I lisa VI rühm Püsib atmosfääris 7 kuud	Metüülbromiidi kasutatakse kahjuritõrjes, muuseumieksponaatide ja ajalooliste majade konserveerimisel, kaupade transpordieelne töötlusel ning keemiliste komponentide sünteesimisel. Metüülbromiid on inimestele väga toksiline. Keelatud. Eestis on varasematel aastatel kasutatud kaubaaluste töötlemiseks ja eksporditava multsi töötlemiseks (s.h tollitsoonis). Euroopa Komisjon võib hädaolukorras, mille on põhjustatud taimekahjurite või haiguste ootamatu levik, liikmesriigi pädeva asutuse taotluse korral anda metüülbromiidi ajutise tootmise, turuleviimise ja kasutamise loa, tingimusel et metüülbromiidi turuleviimine ja kasutamine on lubatud vastavalt direktiividele 91/414/EMÜ ja 98/8/EÜ.
HBFC-d KÕRGE ODP 1005/2009 I lisa VII rühm	Vähelevinud grupp osoonikihti kahandavaid aineid. Bromofluorosüsivesinikud pole laialdaselt levinud, kuid nad on Montreali protokolliga poolt kontrollitavate ainete nimekirja lülitatud et hoida ära nende uusi kasutusalasid. Üldjuhul keelatud, v.a juhud kui neid aineid on vaja olulisel kasutuselal – nt analüüside tegemine ja laborid (nt referentsainena).

Uued ained 1005/2009 lisas II A osas loetletud ained (haloon 1201, n-propüülbromiid, etüülbromiid, trifluorometüüljodiid, metüülkloriid) Madal ODP	EÜ määruse (EÜ) 1005/2009 lisa II lisa A osasse kantud uute ainete tootmine, import, turuleviimine, kasutamine ja eksport on keelatud. Nimetatud keeld ei kehti uute ainete kohta juhul, kui neid kasutatakse lähteainena, laboris ja analüüside tegemiseks, imporditakse transiidiks läbi ühenduse tolliterritooriumi või imporditakse ajutise ladustamise, tolliladustamise või vabatsooniprotseduurile suunamisega, nagu osutatud määruses (EÜ) nr 450/2008, kui selline import ei ole seotud mõne muu nimetatud määruses osutatud tollikäitlusviisi või kasutusega, või kui juba vabastuse saanud impordile järgneb eksport.
--	---